

Televizyonun Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Nazan ÜNAL¹

Ender DURUALP²

Özet

Kitle iletişim araçlarının insanların zihinleri ve günlük yaşamları üzerindeki etkisi iletişim bilimciler tarafından ele alınmakta ve araştırmalara konu edilmektedir. Yaygınlığı ve ulaşılabilirliği nedeniyle televizyon, bu çalışmaların odağı halindedir. Özellikle, yaşları gereği kurgu ile gerçeğin tam ayırımına varamayan okul öncesi dönemdeki çocuklar açısından televizyonun etkileri geniş bir araştırma alanına karşılık gelmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar açısından sürekli olumsuz bir teknolojik ürün olarak algılanan televizyon ve televizyon programlarının çocuk üzerinde olumlu etkileri de bulunmaktadır. Televizyonun çocuklar üzerinde olumlu veya olumsuz etki yaratmasının temelinde anne-baba önemli rol oynamaktadır. Literatürde televizyonun çocuklara olan etkilerine yönelik kimi çalışmalar bulunmasına rağmen, özellikle okul öncesi dönemde televizyon-çocuk ilişkisi ve ailenin bu konudaki önemi konusunda çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle çalışmada televizyonun okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri ve ailenin öneminin vurgulanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:Okul öncesi dönem, çocuk, televizyon

Effect of Television on Pre-School Children

Abstract

Effects of media on people's minds and daily routines are addressed and studied by communication scientists. Television is focus of these studies because of its extensiveness and accessibility. In particular from preschool children's perspective, who cannot clearly distinguish the fact and fiction because of their age; effects of television correspond to a wide field of research. Television and television programs which are often perceived as a negative technologic product for preschool children have also some positive effects on children. On the basis of positive or negative effects of television on children, parents play a key role. Though there are a few studies in literature regarding effects of television on children, there are limited studies especially on relation between child and television during preschool ages and importance of parents on such issue. Therefore, this study is aimed at highlighting effects of television on preschool children and importance of family.

Keywords:Pre-school, child, television

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çankırı-TÜRKİYE
E-Posta: nznunal@hotmail.com.

² Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çankırı-TÜRKİYE

Giriş

Günümüzde kitle iletişim araçları büyük önem kazanmıştır. Bu araçlar içinde televizyon etkin bir biçimde geniş kitlelere ulaşması nedeniyle ön plana çıkmıştır. Son yıllarda çağın buluşu internetin ortaya çıkmasıyla etkisi biraz azalsa da eğlendirici özelliğinin olması, kitlelere yönelik mesajlar verilebilmesi, kitlelerin eğitilmesi ve yönlendirilmesi açısından hala yaygın ve etkileyicidir (Erdoğan, 2010). Televizyon ulaşılması ve kullanılmasının kolay olması nedeniyle ekonomik düzeyi ne olursa olsun bugün birçok evde varlığını etkin bir biçimde sürdürmekte ve izlenmektedir (Arslan, 2010). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2012 yılında yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre Türk toplumunun %91,9'u televizyon izlemektedir. Bu derece etkin hale gelen bir aracın insan hayatı özellikle de okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkileri, üzerinde durulan önemli bir konudur. Televizyonun kitle iletişim aracı olarak varlık göstermeye başladığı andan itibaren çocuklar üzerindeki etkileri de tartışılmaktadır. Peri(1997)'ye göre, yüzyılımızın en geniş kitle iletişim araçlarından biri televizyondur. Televizyonun özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkisi oldukça yoğundur. Erdoğan(2010)'a göre televizyon, ekonomik düzeyi ne olursa olsun birçok evde varlığını etkili bir şekilde sürdürmekte, çocukların televizyonla etkileşimleri çok küçük yaşlarda başlamakta ve iki-üç yaşları arasında televizyon izleyicisi davranışı edinen çocukların araca yönelik ilgileri, beş yaş civarında yetişkinlerin ilgisine benzemeye başlamaktadır. Türkiye'de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 2012 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre; çocukların düzenli bir şekilde televizyon izlemeye iki-iki buçuk yaşlarında başladıkları belirlenmiştir. Aral ve ark. (2011)'nagöre televizyon çocuğun yaşamında önemli bir yer tutmakta ve çocuklar televizyon seyretmeye diğer etkinliklerden daha fazla zaman ayırmaktadır.

Araştırmacılar, çocuklarda televizyon izleme süresinin yetişkinlerden farklı olmadığını; çocuklar ve yetişkinler için televizyonun en önemli boş zamanları değerlendirme aracı olduğunu ifade etmektedir. Bunda televizyona kolay ulaşabilmenin etkisi büyüktür. Bununla birlikte çocukların televizyon izleme süresi, çocuğun yaşı, ailenin eğitim düzeyi, televizyon kanalı sayısı, yayın saatleri ve çeşitliliği ile ailenin çocuk üzerindeki kontrolü gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir (Dereli ve Koçak, 2005; İnanlı, 2009).

Çocukların televizyon izleme nedenleri yetişkinlerinkinden farklılık göstermektedir. Yetişkinlerin çoğu televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken, çocuklar eğlendirici buldukları televizyonu, dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedir. Çocuklar televizyonu ses ve görüntünün uyumu, çok sayıda hareket ve hız değişiminin olması, renklerin çekiciliği, ses

efektlerinin ve müziğin dikkat çekici kullanımı ve bunların yeniden değişik biçimlerde sunulabilmesi gibi ayırt edici özelliklerinden dolayı izlemektedir (Brown, 2011; Günaydın, 2011). Okul öncesi dönemde hiç kuşkusuz çocukların en çok izlediği programlar çizgi filmler olmakla birlikte, çocuklar hayvanlarla ilgili basit hikâyeleri ve basit komedileri de izlemekten hoşlanmaktadır (Şimşek ve Baran, 2001). Çocuklar gelişim özellikleri itibariyle televizyon konusunda çok seçici ve bilinçli olamamakta, kendilerine yönelik hazırlanan programların yanında reklamlardan dizilere, haberlerden yarışmalara kadar ekranda gösterilen tüm programları izlemektedir (Arnas ve Erden, 2006). Ancak izledikleri program ne olursa olsun televizyon karşısında fiziksel ve zihinsel yönden pasif kalmaktadır. Televizyon tek yönlü bir sosyalleşme aracı olduğundan düşünme, yorumlama, sorgulama gibi becerileri köreltmektedir. Çünkü çocuk televizyona soru sormamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir. Bu nedenle televizyon programları çocuğun gelişimi açısından önemli bir sorun olmaktadır (Balaban, 2002; Gülşen, 2006).

Televizyonun olumsuz etkilerinin yanı sıra olumlu etkileri de bulunmaktadır. Özellikle çocukların akademik başarıları ve televizyonun etkileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırmacılar televizyonun çocukların akademik becerilerini olumlu etkilediğini bulmuşlardır (Günaydın, 2011). Huesman ve ark. (2003) çalışmalarında çocukların televizyon izlemeleri ile başarı düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Görsel ve işitsel bir uyarıcı olarak televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu veya olumsuz her türlü etkisi, çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu dönem olan okul öncesi dönemde en üst düzeydedir. Okul öncesi dönemde çocuklar kendi bilincini oluşturamadığı, dünyayı ve olayları yetişkinler gibi değerlendiremediği için televizyonun olumlu veya olumsuz mesajları karşısında savunmasızdır. Bu yüzden televizyon izleme süresi ve izlenecek programların seçiminin, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olması ve programların anne ve babanın denetiminde izlenmesi oldukça önemlidir (Arslan ve ark.,2006). Anne ve babaların bu konuda çocuklarına söylemden çok davranışlarıyla rol model olması gerekmektedir. Çünkü çocuklar neyi ne miktarda izleyeceklerini anne-babalarının koymuş olduğu örnekler aracılığı ile öğrenmektedir. Dolayısıyla televizyonun çocuklar üzerinde olumlu veya olumsuz etki yaratmasının temelinde anne-baba önemli rol oynamaktadır (Balaban, 2002).

Okul Öncesi Dönemde Televizyonun Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Yetişkinlerin olduğu kadar çocukların günlük hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelen televizyonun çocuklara etkisi merak edilen araştırma konuları arasındadır. İletişim araştırmalarındaki farklı yaklaşımlar çerçevesinde bazı araştırmacılar, televizyonun çocukları pasif kıldığı ve yönlendirdiğini savunarak olumsuz etkilerinden söz ederken, bazıları da televizyonun çocukları aktif bir zihinsel sürece soktuğunu ve eleştirel yeteneklerini ortaya çıkardığını savunarak olumlu etkilerinden bahsetmektedir. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar televizyonun çocuk üzerinde hem olumsuz hem de olumlu etkiye sahip olduğu yönündedir (Arslan ve ark.,2006; Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Çocukların televizyondan etkilenme biçim ve dereceleri yaş gruplarına göre değişmektedir. Dolayısıyla farklı gelişim düzeyindeki çocuklar aynı televizyon içeriğine farklı tepkiler gösterebilmektedir. Dışarıdan gelen tüm uyarıcılara karşı savunmasız olan okul öncesi dönem çocukları için televizyon doğru kullanıldığında pek çok olumlu özelliğe sahiptir (İnanlı, 2009). Erdoğan (2010) çalışmasında televizyonun, çocukların akademik becerilerinin gelişiminde, milli ve manevi değerlerin çocuğa kazandırılmasında önemli rolü olduğunu belirtirken, bazı araştırmacılar da televizyonun çocukların zihinsel becerilerine olumlu etkiler yaptığını belirtmişlerdir. Göksu(2004) çalışmasında, altı yaşındaki çocukların kontrollü bir şekilde televizyon izlemeleri ile zihinsel gelişim düzeyleri arasında olumlu bir ilişki bulmuştur. Linebarger ve Walker(2005)'e göre; okul öncesi dönemdeki çocuklar televizyondan, kelimeleri, kendi yaşamlarında olmayan eşyaların çalışması ile ilgili genel bilgileri ve uygulamaları (örneğin; ev hayvanları nasıl beslenir, el nasıl sıkılır) öğrenebilmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlarına uygun televizyon programlarını takip etmeleri, çocukların kavram dünyasını zenginleştirebilmekte ve zihinsel gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Aktaş, 2007). Kendi yaşına uygun programlar izleyen çocuklar, zihinsel sıralama ve düzenlemeleri daha kolay yapabilmekte, hayal kurup zihinsel imajlarını geliştirerek zihnini yeniden yapılandırabilmektedir. Bir anlamda, zihnindeki eski çerçeveleri ve yapıları yeniden düzenleyip bunlara uyum sağlamayı öğrenebilmektedir. Çünkü televizyon, yoğun uyarılar vererek zihinsel değişim ve zekâyı şekillendirmeyi sağlayabilmektedir (Arslan, 2010).

Pek çok araştırmacı, çocuklar için özel hazırlanmış eğitici televizyon programlarının onlara yeni kelimeler, kavramlar öğretmede ve okula hazırlamada çok etkili olduğunu belirtmektedir. Çocuklar kitle iletişim araçlarında gördüğü, duyduğu durumları kendi ilgi alanına geçirmekte ve bunların bir bölümü doğrudan kendi yaşam biçimlerini ve varlığını

etkilemektedir. Çocukların yaşamına giren bu kurallar ve durumlar dolaylı ya da doğrudan koşulların da etkisiyle çocukların sosyalleşmesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (Ülken, 2011). Kitle iletişim araçlarının geçmişten günümüze giderek artan önemi çocuğun sosyalleşme sürecinde önemli bir etken haline gelmesini sağlamıştır. Mesajın kısa sürede görsel ve işitsel öğeler yardımıyla anlatılmaya çalışıldığı televizyon reklamları da hem çekici unsurlar taşıması hem tekrarlanması bakımından çocuğun öğrenme sürecinde etkili olmakta; kültürel değerler, tüketim alışkanlıkları, cinsiyet rolleri, alternatif yaşam tarzları ve toplumsal rollerin öğrenilmesinde önemli rol oynamaktadır. Televizyon, çocuklar için diğer insanlar, ırklar, etnik gruplar, sosyal sınıflar, farklı ülkeler ve kendi kültürleri hakkında değerli bir bilgi kaynağı olmaktadır (Aktaş, 2008; İnanlı, 2009).

Televizyonun çocuğun gelişiminde olumlu etkilerinden biri de dil gelişimine sağladığı faydalardır. Televizyonun özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların dil gelişimine olumlu etkisi yüksek düzeydedir. Çünkü çocuğun doğal ortamda yararlandığı bazı süreçler, televizyon izleme sırasında da ortaya çıkmaktadır. Singer tarafından 1998 yılında, farklı kültür ve ırklardan olan okul öncesi çocuklarla gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda “Barney ve Arkadaşları”, “Susam Sokağı” ve “Mister Rogers’ Neighborhood” gibi eğitici programların, bu yaş grubundaki çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimine olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Bu etkiler sayı sayma ile konuşma becerilerinde, şekil ve renk bilgilerinde artışın yanı sıra saygı, sevgi, paylaşma, arkadaşlık gibi konularda olumlu duygular hissetme ve tutumlar göstermeleri şeklinde sıralanmıştır (Aktaran: İrkin, 2012).

Televizyonun çocukların üzerinde olumlu etkisinin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Silkü (2007) çalışmasında televizyonun, henüz gelişimsel özelliğini tamamlamamış ve gerçekte hayal dünyasını ayırt edemeyecek yaşta olan okul öncesi dönemdeki çocuklar için olumsuz etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, sıfır-üç yaşları arasında televizyon karşısında uzun saatler geçiren bir çocukta konuşmaya başlamada, jest ve mimiklerin gelişmesinde gecikmeler ve yetersizlikler görülebilmektedir (Ertürk ve Akkor, 2006). Kontrolsüzce uzun süre televizyon izleyen çocuklar, yüz yüze iletişim kurmakta zorlanan, sosyalleşme sorunları yaşayan, etrafına karşı ilgisiz, seslenildiğinde tepki vermeyen, göz teması kuramayan, sosyal ve duygusal iletişime giremeyen, düzgün konuşamayan, cümle kuramayan çocuklar olabilmektedir (Günaydın, 2011). Bu nedenle 1999 yılında Amerikan Pediatri Akademisi tarafından, iki yaşından küçük çocuklara televizyon izlettirilmemesi anne-babalara tavsiye edilmiş, televizyonun iki yaşından küçük çocuklarda olumlu bir etki yaratmadığı, hatta potansiyel olarak olumsuz etki yarattığı; çocuk

programları eğlenceli olsa da bunların aileler tarafından eğitici olarak görülmemesi gerektiği belirtilmiştir. Yine iki yaşından küçük çocukların televizyon, video vb. medya formlarını izlemesine ilişkin olarak yürüttüğü bir başka araştırmanın sonuçları da 2011 yılı Ekim ayında açıklanmıştır. Burada da 1999 yılında yapılmış olan, iki yaşından küçük çocukların televizyon izlemesinden kaçınılması gerektiğine ilişkin tavsiye yinelenmiştir (Serhatlıoğlu, 2006; İrkin, 2012).

Televizyonun çocuk üzerindeki diğer olumsuz etkilerine bakıldığında, aşırı ve uygunsuz televizyon izleme durumunda, daha çok geç saatlerde izlenmesine izin verilen programlar ile çocukların uyku ritmi bozulmakta, vakit ve motivasyon eksikliğinden dolayı çocukların oyunlar ve değişik aktiviteler ile kazanacakları motor beceriler yetersiz kalmakta, çocukların arkadaş ortamlarında kazanacakları sosyal adaptasyon yeteneği istenen seviyede olamamakta, ince motor becerilerin gelişimi ve anne- babanın eğitimi için gerekli zaman azalmakta, bu yaş için gerekli olan fiziksel hareketlilik ile enerji atımı eksik kalmakta, televizyonun çocuklar için bir miktar katkısı olsa bile genel olarak dil, zihin, sosyal ve motor gelişiminde sıkıntılar gözlenmektedir (Lemish, 2007; Kalan, 2010; Aral, 2011; Aral ve ark.,2011). Ertürk ve Akkor (2006) çalışmalarında televizyon karşısında uzun süre zaman geçiren çocuklarda uyku problemleri ve ağlama, çabuk sinirlenme gibi duygu durum bozuklukları olabileceğini belirtmişlerdir. Televizyon çocukların yemek programını da aksatmaktadır. Televizyon karşısında yemek yiyen çocuk lokmalarını çiğnemenen yutma eğilimi gösterebilmektedir (Ülken, 2011).

Okul öncesi dönemde çocukların zihinsel gelişimi, onların olayları ve sonuçlarını somut olarak algılamalarını sağlamaktadır. Bu dönemde çocuklar, her şeyi gerçekmiş gibi algılama eğiliminde olup televizyonda izledikleri her şeyin gerçek hayatta yapılabilecek aktiviteler olduğunu düşünmektedir. Hayal dünyasının en zengin olduğu üç-beş yaşlarında çocuklar hayal ettikleri her şeyin gerçekleşeceğine inanırlar. İzlediği filmde geçen olayların gerçek olduğuna inanır, kurgu olduğunu düşünemezler. Bu durum onların çizgi film kahramanlarının yaptığı hareketleri yapmaya çalışmalarına neden olabilir. Pek çok çocuk izlediklerinin etkisi ile kendisini “Pokemon” ya da “Örümcek Adam”la özdeşleştirebilir, onlar gibi uçacağını sanarak yüksek yerlerden atlamaya çalışabilir. Bu nedenle televizyonun etkisi okul öncesi dönemdeki çocukların zihinsel ve duygusal gelişimi üzerinde daha derin ve daha kalıcı olmaktadır (Silkü, 2007; Sungur, 2008; Brown, 2011).

Çocukların televizyonda gördükleri şiddet sahnelerinden etkilenmeleri de üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Genel araştırma bulguları, şiddet içeren televizyon programları ile saldırgan davranışlar arasında pozitif bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Araştırmalar televizyonun tek başına çocukları şiddete yönlendirmediğini, ancak özendirdiğini ve arttırdığını göstermektedir (Özdiker, 2002; Ünver, 2004). İnanlı (2009) çalışmasında, televizyon programlarının çok sayıda sözel şiddet içerikli sözcük içerdiğini ve çocukları şiddete özendirdiğini belirtmektedir. Çocuklar için televizyon bir öğrenme aracıdır; dolayısıyla saldırgan davranışları da televizyon yoluyla öğrenebilmektedir. Televizyonda suç, işkence ve zalimlik ile ilgili sahnelerin sürekli olarak gösterilmesi zamanla çocukların sosyal-duygusal duyarlılıklarını azaltmakta sosyal bağlamda kabul edilemeyecek bu davranışları geliştirmelerine sebep olabilmektedir. Ayrıca televizyondaki karakterlerin tek tip gibi gösterilmesi, çocukta diğer gruplardaki insanların özelliklerinin de televizyonda izlediği insanlarla aynı olduğu gibi yanlış bir düşünce geliştirebilir (Sungur, 2008). Okul öncesi dönemdeki çocukların öğrenebilmesi için doğrudan deneyime; yaşlılarıyla sosyal ilişki kurabilmesi için onlarla bir arada bulunmaya; sağlıklı beden gelişimine ulaşmak için hareket olanağına sahip olması gerekmektedir. Televizyon, bu deneyimler için çocuklara imkân sağlayamamaktadır (Günaydın, 2011). Televizyonda yayınlanan reklamların da çocuklara etkisi oldukça fazladır. Postman (1995) çocukların televizyon izleme süreleri arttıkça ticari reklamlara ve bu reklamların etkilerine maruz kalma oranlarının da arttığını ifade etmektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin temelinde anne-baba önemli rol oynamaktadır. Anne-babaların televizyon konusundaki tutum ve davranışları çocukları doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle anne-babaların bu konuda bilinçli olması ve çocuklarını doğru yönlendirmesi gerekmektedir (Bağlı, 2003). Okul öncesi dönemdeki çocuk dünyayı yeni keşfetmekte, soyut ve somut kavramları anlamlandırmakta yardıma gereksinim duymaktadır. Çocukların, medyanın olumsuz etkileri olarak tanımlanan, henüz hazır olmadığı görsel ve dilsel göstergelerden, tüketim odaklı bilgi kirliliğinden, gelişimini olumsuz etkileyebilecek yoğun, sürekli ve aşırı uyarana maruz kalmasından korumak gerekmektedir. Bu noktada anne-babaların medya okuryazarı olmaları büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde çocuk henüz bir birey olarak medya okuryazarı olma yetisine sahip değildir. Ancak anne-babaların medyanın etkileri konusunda bilgi sahibi olması çocukların küçük yaşlardan itibaren medya okuryazarı olma, eleştirel düşünebilme ve yorumlama yeteneklerinin gelişmesi yolunda ilk adımlarının atılmasını sağlamaktadır (Dereli ve Koçak, 2005; Aktaş, 2007). Anne-babaların televizyon izleme konusunda çocuklarını yönlendirmesi, bilgilendirmesi, maruz kaldıkları konusunda

duygularını ifade etmesine fırsat verecek bir iletişim içinde olması çocukların medya okuryazarı olma yolunda davranış kazanmasını sağlamaktadır (Kalan, 2011).

Televizyonun olumsuz etkileri ile mücadele etmek için başvurulabilecek yollardan biri olan “anne-baba aracılığı” kavramıdır. Bu kavram, anne-babanın, çocuk ile televizyon arasındaki ilişkiye, televizyonun etkilerini dönüştürücü, değiştirici ve yönlendirici bir etmen olarak girmesi ya da müdahale etmesi şeklinde ifade edilmektedir. Anne-baba aracılığı, kimi zaman “çocukla birlikte televizyon izleme”, kimi zaman “tartışma-açıklama” ve kimi zaman da “kural koyma-sınırlandırma” yoluyla gerçekleştirilmektedir (Bağlı, 2003). Çocuğun televizyon karşısında geçirdiği sürenin program seçimi kadar önemli olması, özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme süreleri konusunda anne-babaların çocuklarını bilgilendirmelerini, denetlemelerini ve önlem almalarını gerektirmektedir. Aşırı televizyon izleme, ileriki yıllarda okul başarısı, duygusal zekâ gelişimi ve odaklanma konularında başarıyı düşürmektedir (İnanlı, 2009). Çocukların severek izledikleri her şey onlara uygun değildir. Aileler çocuklarının televizyonda izleyecekleri programların niteliklerini önceden öğrenmeli, televizyon izleme sürelerine sınırlılık getirmeli ve bunu uygulamada kesin kararlı olmalıdır. Televizyonu çocukla birlikte izlemek, izlenen program hakkında çocukla birlikte yorum yapmak televizyonun etkilerini istenen yönde değiştirmek için önemli bir davranıştır. Böylece çocuk her gördüğüne inanmamayı, tartışarak kabul etmeyi ve kendi mantık süzgecinden geçirmeyi anne-babasından öğrenecektir. Ailelerin her konuda olduğu gibi televizyon izleme konusunda da çocuklarına iyi bir rol model olmaları önem taşımaktadır (Ertürk ve Akkor, 2006; İrkin, 2012). Anne-babaların zaman sınırlamasını yalnızca çocuklarına değil kendilerine de getirmeleri önemli bir adımdır. Televizyonu, bütün saatini geçirecek bir araç olarak değil, yalnızca günlük yaşamda karşılaşılabilecek çeşitli konularla ilgili bilgi ve izlenimler edinmeye yardımcı olacak, gündelik sıkıntılardan bir süreliğine uzaklaşıp dinlenmeyi sağlayacak bir araç olarak görmek gerekmektedir. Yapılan araştırmalar çocukların televizyona olan ilgilerinin anne-babalarının televizyona olan ilgileriyle paralellik gösterdiği yönündedir (Bağlı, 2003).

Ailelerin yaptıkları en büyük hatalardan biri televizyonu elektronik bir bakıcı olarak görmeleri ve zaman zaman çocuğu oyalamada kullanmalarıdır. Oysa bir süre sonra televizyon çocuğu oyalayan bir araç olma görünümünden çıkıp çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen bir araç görünümüne dönüşmektedir. Bu nedenle ailelerin bu konuda bilinçli olması gerekmektedir (Kalan, 2010).

Televizyonu dengeli seyredebilmeleri için çocuklara ev içinde ve ev dışında farklı aktivitelerin sunulması çok önemlidir. Anne-babaların çocukları televizyonun yerine geçebilecek eğitici ve eğlenceli etkinliklere yönlendirmesi, hobiler kazandırması, birlikte etkili zaman geçirmesi, arkadaşlarıyla iletişime girebilecekleri sosyal ortamlar oluşturması, çocukların fiziksel, zihinsel sosyal, duygusal ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemli görülmektedir (Günaydın, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra tüm dünyada hızla gelişen ve yaygınlaşan televizyon, son yıllarda üzerinde en çok tartışılan kitle iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Televizyon, hem aile yerine kullanılabilir bir sosyalleşme kurumu, hem de içerik olarak aileyi odağa alan bir iletişim aracıdır. Son yıllarda etkin kitle iletişim aracı olarak televizyonun aile bireyleri özellikle de okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri sürekli sorgulanmıştır. Araştırmalar televizyonun hem olumsuz hem de doğru kullanıldığı takdirde olumlu etkileri bünyesinde barındıran bir kitle iletişim aracı olduğu yönündedir. Televizyonun olumsuz ya da olumlu etkileri, çocuğun yaşına, televizyon izleme süresine, izlediği programın içeriğine ve özellikle ebeveynlerin bu konudaki tutumuna bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle anne-babalara önemli görevler düşmektedir.

- Anne-babalar, televizyon ve medyanın çocuklara etkileri konusunda bilinçli olmalı ve çocuğu doğru yönlendirmelidir.
- Medya okuryazarlığı konusunda çocuklara iyi örnek olmalıdır.
- Televizyonu kesinlikle bir “bebek bakıcısı” olarak kullanmamalıdır. Çocuk televizyon izlerken anne-baba mutlaka eşlik etmeli ve çocuğa sorular sorarak onu pasif izleyici konumundan aktif bir konuma getirmelidir.
- Anne-babalar, çocukların seyredebilecekleri programlar konusunda uygun denetimi sağlamalı, çocukların her yayını değil, gelişim düzeylerine uygun olanları izleyebilmelerine özen göstermeli, televizyon izleme saatlerine düzenleme getirmeli, çocuğa televizyon dışında seçenekler sunmalı ve birlikte etkin zaman geçirmelidir.
- Anne-babalar çocukluk çağında yaşanan her deneyimin ileriki yıllarda bir yansıması olacağını asla unutmamalı, televizyon gibi iletişim araçlarından mümkün olduğunca, eğitim amaçlı yararlanmaya özen göstermeli, eğlence amaçlı kullanımına sınırlı bir süre ayırmalıdır. Televizyonun çocukların gündelik yaşamına tesadüfen karşılaştığı bir araç değil bilinçli bir yol gösterici olarak girmesine izin vermelidir.

KAYNAKÇA

- Aksaçlıoğlu, A.,Yılmaz, B. (2007). “Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi”, *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1): 3-28.
- Aktaş, C. (2007). “İlköğretim Okullarında Medya Okuryazarlığı Eğitimi”, 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, 22-24 Ekim, İstanbul.
- Aktaş, H. (2008). Çocuk Televizyonlarının Eğitime ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuğun Gelişimine Etkisi Digi Türk Baby TV Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aral, N., Ceylan, R., Bıçakçı, M. (2011). “Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıklarının Yaş ve Cinsiyete Göre İncelenmesi”,*Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2): 489-498.
- Aral, N. (2011). *Dil Gelişimi*. Çocuk Gelişimi. (Ed. N. Aral ve G. Baran). İstanbul: Ya-Pa Yayın A.Ş.
- Arnas, Y.A.,Erden, S. (2006). “Çizgi Filmlerdeki Şiddet Unsurlarının İncelenmesi”, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi 1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı.İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Arslan, Ş. (2010). Televizyon Reklamlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tüketici Davranışlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, F., Ünal, A., Güler, H., Kardaş, K. (2006). “Okul Çağı Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi”,*TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 5(6): 392-401.
- Balaban, A. (2002). Televizyon Çocuk Programlarının Kalite Kriterlerine İlişkin Olarak Okul Öncesi Kurumlarına Devam Eden Çocukların Anne- Babalarının Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bağlı, T. (2003). “Televizyona Karşı Ana-Baba Aracılığı: Kısıtlayıcı Aracılığın Biçimleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1): 129-149.
- Brown, A. (2011). “Media UseByChildren Under Than 2 Years”, *Pediatrics*, 128(5): 1040-1045.
- Dereli, E.,Koçak, N. (2005). “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Dört-Altı Yaş Arasındaki Çocukların ifade Edici Dil Düzeylerinin Bakım Tarzı ve

Anne-Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi (Konya İli Örneği)", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1): 245-258.

- Erdoğan, S. (2010). "Erken Çocukluk Döneminde Televizyonun Sosyal Gelişime ve Değerler Eğitimine Etkisi", International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 November, Antalya.
- Ertürk, Y.D., Akkor, A. (2006). *Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gülşen, S. (2006). Okul Öncesi Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Göksu, S. (2004). Altı Yaş Çocuklarında Televizyon İzleme ve Zihinsel Gelişim Arasındaki İlişki, *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Bilimler Dergisi*, 12(1): 121-132.
- Günaydın, B. (2011). Çocuklara Yönelik Programlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu: TRT Çocuk ve Yumurcak TV. Uzmanlık Tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Huesman, R.L., Titus, M.J., Podolski, L.C. (2003). "Longitudinal Relations Between Children's Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood", *Development Psychology*, 39(2): 201-221.
- İnanlı, M. (2009). Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İrkin, A. (2012). Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri. Uzmanlık Tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Kalan, Ö. (2010). "Medya Okuryazarlığı ve Okulöncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma", *İletişim Fakültesi Dergisi*, 10(2): 59-73.
- Lemish, D. (2007). *Children and Television, A Global Perspective*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Linebarger, D.L., Walker, D. (2005). "Infants' and Toddlers' Television Viewing and Language Outcomes", *American Behavioral Scientist*, 48(5): 624-645.

- Özdiker, C. (2002). “Çocuk ve Televizyon”, *Çoluk Çocuk Dergisi*, 16: 20-21.
- Peri, C. (1997). Okul Öncesinde İzlenen Televizyon Programları ve Bu Programların Eğitimsel Değeri.Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Postman, N. (1995). Çocukluğun Yok Oluşu. (Çeviren. Kemal İnal). Ankara: İmge Kitabevi.
- Serhatlıoğlu, B. (2006). Televizyon Programlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Çocuklarının Zihin ve Dil Gelişimini Etkileme Biçimlerine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Belirlenmesi (Elazığ İli Örneği).Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Silkü, A. (2007). “Farklı Kültürlerde Çocukların Tüketime Yönelmesinde Televizyon ve Televizyon Reklamlarının Etkisi”, 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, 22-24 Ekim, İstanbul.
- Sungur, S. (2008). Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Şimşek, S.,Baran, G. (2001). Televizyon ve Çocuk. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı.Ankara: YA-PA Yayıncılık.
- Ülken, F. (2011). “Televizyon İzlemede Anne-Baba Aracılığı ile Çocukların Saldırgan Davranışları Arasındaki İlişki”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 195-216.
- Ünver, T. (2002). Bir Popüler Kültür Ürünü: Çizgi Film Pokemon. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünver, G. (2004). *Gelişim*. Gelişim ve Öğrenme. (Ed. A. Ulusoy), 3. Baskı.Ankara: Anı Yayıncılık.